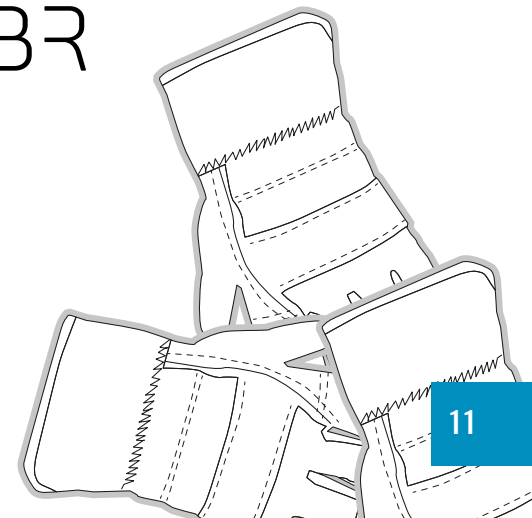

| INTERVIEW

Kees Zondag

Kees Zondag is bestuurlijk initiator van de aanleg van glasvezel in Rivierenland. Sinds de oprichting is hij voorzitter van de Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland. Deze functie bekleedt hij naast zijn wethouderschap van de gemeente Zaltbommel (sinds 2006). Ook is Kees voorzitter van de Omgevingsdienst Rivierenland en van de Bedrijfsvoerings Eenheid Bommelerwaard. Hij is lid van het Algemeen en Dagelijks Bestuur van Regio Rivierenland (FruitDelta Rivierenland), van het Algemeen Bestuur van de Werkzaam Rivierenland en van het Regionaal Archief Rivierenland.

Als gemeenten samen de handschoen oppakken

“Work for something because it is good, not just because it stands a chance to succeed

Václav Havel

“Stick to your true north – build greatness for the long term

Ruth Porat

Terugkijken is niet zijn favoriete bezigheid, al hoeft je de woorden nooit uit hem te trekken. Maar Kees Zondag kijkt liever vooruit. Weet hij al wat hij ná de gemeenteraadsverkiezingen op 16 maart 2022 gaat doen? “Een dag later is er een gecombineerde AB- en DB-vergadering van die dekselse Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland. En die zit ik voor. Dus dát. Maar je vraagt natuurlijk naar wat ik ga doen als ik stop als gemeentelijk en regionaal bestuurder. Nou, eens zien: ik heb de helft van mijn werkzame leven in de bouwwereld gewerkt... en inmiddels heb ik zestien jaar de publieke zaak mogen dienen. Want zo zie ik dat werk als wethouder. En nu? Als ik hier de deur achter me heb dichtgetrokken, ga ik daar over nadenken. Niet te lang, verwacht ik, want ik kan niet goed stilzitten.”

Hij komt nog even terug op wat hij zei over UBRivierenland. “Die ‘dekselse’ uitvoeringsorganisatie, noemde ik het. En dat is het. We hebben ’t hem toch maar geflikt, tegen de stroom in. En die vindt z’n oorsprong in de jaren tachtig, het tijdperk van Reagan en Thatcher. Hun neoliberale gedachtengoed heeft sindsdien de wereld compleet veranderd. Ook Nederland

waar in de jaren negentig de PvdA zoals Kok dat noemde ‘de ideologische veren’ afschudde. De ineenstorting van de Sovjet-Unie werd gezien als een soort bewijs van de superioriteit van wat ik hier even ‘de vrije markt’ noem. Zo’n proces van verandering gaat héél langzaam, bijna zonder dat je er erg in hebt. Tot een soort point of no return is bereikt; wie het rond 2010, 2012 nog had over de ‘verzorgingsstaat’ werd meewarig aangekeken. Dat was namelijk een duffe boel, inefficiënt georganiseerd, iedereen lag aan het subsidie-infuus, er gingen bakken in en niemand zag er wat van terug.”

“We hebben ’t hem toch maar geflikt, tegen de stroom in

“Maar was dat ook zo? Was het, om een voorbeeld te noemen, wel zo ‘inefficiënt en ineffectief’ dat de sociale dienst eind jaren tachtig het geld en de uitgaven beheerde voor de zwakke broeders in de samenleving? Het besef dat we met het badwater aardig wat kinderen hebben weggegooid, begint nu, veertig jaar later, eindelijk door te dringen. Nou ja, een beetje. Een voorbeeld is de nieuwe Wet inburgering die als uitgangspunt heeft dat als wij willen dat nieuwkomers hier aarden en een

bestaan opbouwen, inclusief een sociaal leven en een baan, dat wij dan die mensen daarbij actief moeten helpen. Dat is trouwens ook een woord waar moderne beleidsmakers rooie vlekken van krijgen: ‘helpen’. Wat is daar eigenlijk mis mee?”

“Nederland heeft de afgelopen dertig jaar netjes in de pas gelopen van de globalisering en de vele mechanismen die daar bij horen. Privatisering was booming business, de overheid werd steeds kleiner, ‘mean and lean’ was het mantra. Je hoort het de vrije markt-fetisjistten zeggen: de staat is geen geluksmachine. En hup, daar werd weer wat ‘naar de markt gebracht’. Dat ideologisch gedreven gedrag heeft er ook voor gezorgd dat we amper nog strategische discussie voeren over wat nu de taken van de gemeente zijn – of van welke overheid dan ook. Vroeger ging je daar met elkaar voor zitten en lag alles open. Wat zijn nou typisch overheidstaken? En als we dat hebben vastgesteld, hoe kunnen we de uitvoering ervan zo goed mogelijk organiseren? Áls tegenwoordig de vraag al wordt gesteld, dan zo: ‘wat zijn de kerntaken van de overheid?’ In die vraag zit eigenlijk al het antwoord.”

coax

“Als we een maatschappelijk vraagstuk hebben, zoeken we een marktpartij om het op te lossen

“Dus wat gebeurt er wanneer we nu in Nederland een maatschappelijk vraagstuk bij de kop hebben? Dan zoeken we een marktpartij om het op te lossen. Vervolgens gaat het mis – zie de jeugdzorg, zie de inburgering – en zitten we met de handen in het haar. We hebben namelijk de mensen en de middelen niet meer om als overheid in te grijpen en er zelf iets aan te doen. Sterker nog: het mag helemaal niet. En dan ben ik via een kleine omweg beland bij het glasvezeldossier. Pas op, ‘glasvezel’ mocht je een paar jaar terug niet zeggen van de markt en van Brussel: stel je voor dat je een bepaalde techniek voortrekt. Alsof glasvezel in vergelijkende studies naar snelheid en stabiliteit geen gehakt maakte van koper en coax!”

“In het glasvezelverhaal zie je de ontwikkeling die ik schetste, perfect weergegeven. Dezelfde bedrijven die ons waar ze maar konden voor de voeten hebben gelopen, zijn de erfgenamen van

de ‘Koninklijke Koper en Coax Ondernemingen’. Die eerste digitale zand- en klinkerweggetjes zijn aangelegd door de overheid: Casema in Den Haag en natuurlijk onze nationale trots, de PTT. En waarom is dat gebeurd? Omdat de overheid van mening was dat een infrastructuur waarvan iedereen profiteert een ‘nutsvoorziening’ is. Als je dat woord laat vallen in het bijzijn van zo’n type met blote voeten in lichtbruine suède schoenen, gaat-ie meteen sputteren. Dat is vloeken in hun kerk.”

Het hele verhaal

Waar het in mijn ogen altijd moet beginnen: bij inwoners, mensen in onze regio, ondernemers, jonge ouders, huisartsen, docenten, raadsleden, wethouders. De snelheid van het internet laat te wensen over, zo hoorden we steeds vaker. Dat was in 2013, 2014. In het bestuur van Regio Rivierenland hebben we dat toen opgepakt. Wat is er hier eigenlijk aan de hand? Dus we doen eerst een verkenning. En als we snel internet willen, wat is er dan nodig om een marktpartij ervoor te interesseren hier glasvezel aan te leggen? Wij hebben gedaan wat je altijd moet

GLASVEZEL IS EEN BASISVOORZIENING

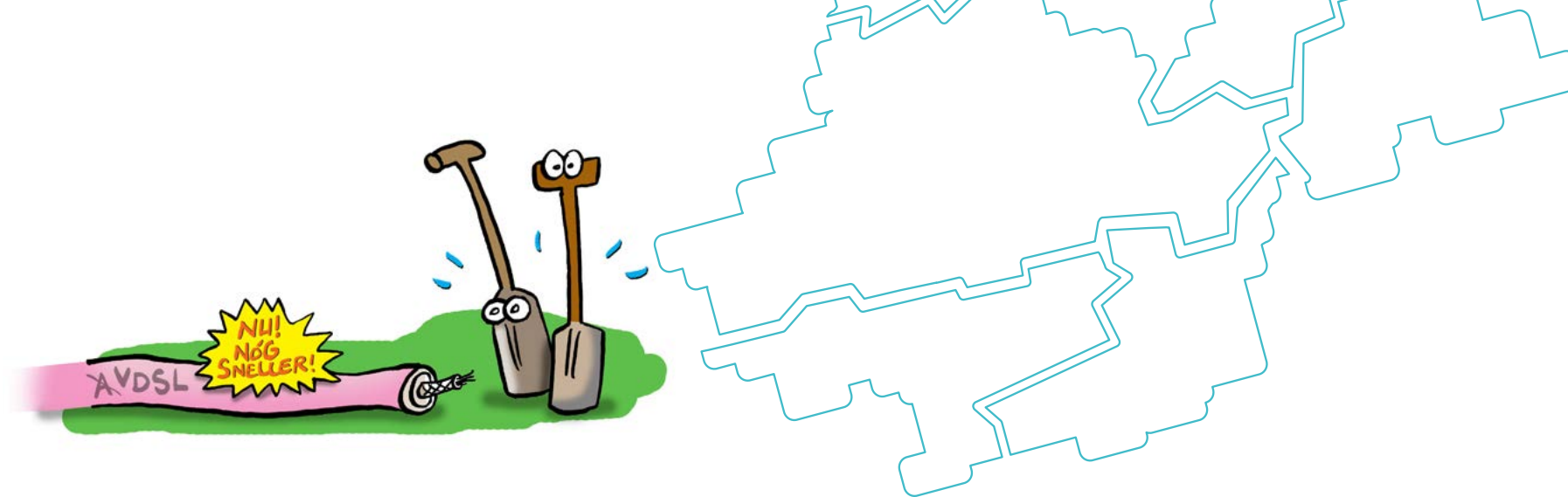
doen als bestuur: luisteren naar je inwoners, ondernemers en instellingen en voor hen belangrijke zaken op de agenda zetten.”

“Regio Rivierenland heeft een heel belangrijke rol gespeeld

“Het balletje rolde toen verder. Op basis van de uitkomsten van de verkenning besloten we om een pilot in Zaltbommel te doen. Ik ga trouwens te snel: ‘we’, dat zijn de tien gemeenten die samenwerken in Regio Rivierenland, een gemeenschappelijke regeling. Dat is een belangrijk detail, om niet te zeggen cruciaal. Want het heeft enorm geholpen dat we het hele project hebben kunnen opzetten vanuit een bestaand samenwerkingsverband. Ik spoel even vooruit naar 2018 en stel me voor dat de zeven of toen nog acht gemeenten ieder voor

zich een afweging had moeten maken of ze de samenwerking met elkaar in UBRivierenland zouden moeten aangaan. Of als elke gemeente afzonderlijk telkens de rekening voor een onderzoek hier en een pilot daar had gekregen. Dan had het balletje zomaar de andere kant kunnen oprollen. Of was het bewegingsloos blijven liggen. Ik denk dat Regio Rivierenland een heel belangrijke, want stimulerende en ook dempende rol heeft gespeeld. Groot voordeel was dat de gebruikte reserves van de Regio niet op de gemeentelijke bankrekening stonden, er verdween dus tijdens de opstart niet regelmatig geld uit de portemonnee van de gemeenten.”

“Goed, verder: uit de verkenning in Zaltbommel kwam dat we een marktconsultatie moesten doen. We wisten namelijk niet zo goed wat die markt nou eigenlijk wilde. Op dat moment had Ziggo

coax en KPN koper – en daarmee verdienden ze nog een aardige boterham. Met veredeld knutselwerk perste KPN dan nog wat megabits per seconde uit het kopernetwerk; dat noemden ze ‘optimaliseren’; ze gaven waarschijnlijk meer geld uit aan marketing om hun ‘ADSL’ en ‘VDSL’ aan de man te krijgen. Dat deden ze niet zozeer voor hun klanten, spreek ik cynisch. De reden was dat ze met een iets hogere snelheid voldeden, in ieder geval op papier, aan de eisen van de Europese Commissie. Die zag – en ze zagen het goed! – dat snel internet voor de hele Europese Unie een voorwaarde was voor economische groei. Zo dachten wij hier namelijk ook. Tegelijkertijd was er door marktpartijen een permanente lobby in Brussel om de minimumsnelheid niet te snel te verhogen. Dat zou immers glasvezel in de kaart spelen.”

Sterk in je schoenen staan

“Van dat laatste kijkt niemand op. Natuurlijk proberen ze hun belangen te beschermen, zo werkt het nu eenmaal. Als gemeente moet je

wel heel erg sterk in je schoenen staan om daar tegenin te gaan. Dat is exact de legitimatie waar ik het over had: inwoners, instellingen en ondernemers die hun vinger opsteken en samen als het ware een algemeen, publiek belang creëren. Althans, voor wie dat zo ziet. Die legitimatie is trouwens niet voor altijd ‘gegeven’, daar moet je keihard aan blijven werken. Eén van de rode draden in het project was – en is dat voor UBRivierenland nog steeds – het informeren van colleges en gemeenteraden. ‘Meenemen’ noemen we dat oneerbiedig, alsof je ze in een koffertje kunt stoppen.”

“Onze legitimatie? De inwoners, instellingen en ondernemers die hun vinger opsteken!”

“Communiceren kun je niet genoeg én niet precies genoeg doen. Eerst legden we uit wat gingen doen, vervolgens koppelden we onze ervaringen terug en vertelden we wat in onze ogen de volgende stap moest zijn. Voorstellen

moet je kunnen onderbouwen, een planning mag geen open einde hebben, daar is het een planning voor. We hebben bijeenkomsten georganiseerd om raadsleden en ook inwoners en bedrijven bij te praten, op vlieghoogte te brengen. We hebben een uitgebreid filmpje gemaakt, folders, informatiebrieven voor wie maar wilde. Zo zijn de colleges en de raden betrokken gebleven bij het dossier, niet alleen politiek-bestuurlijk, maar ook technisch-inhoudelijk. En financieel, natuurlijk.”

“Je kunt wel een stel daadkrachtige bestuursleden met zogeheten ‘doorzettingsmacht’ hebben – en die hadden we – maar als je te hard gaat, haken mensen onherroepelijk af. En heb je geen resultaten, dan zit iedereen zenuwachtig op z’n stoel te schuiven. Daarom was het hele proces erop gericht de gemeenteraden in positie te brengen en te houden. Om dat te bereiken hebben we het in blokken opgebouwd. Hier zijn de bevindingen van de pilot, zijn er vragen of is het duidelijk zo? Kunnen we door met de

voorgestelde stap? Let op, daar zijn zoveel meer mensen of middelen voor nodig, zoveel meer geld voor onderzoek, enzovoort.”

“Iemand in het projectteam of in het Algemeen Bestuur van Regio Rivierenland zei een keer dat raadsleden niet het gevoel mochten krijgen dat ze een fuik inzwemmen. Tja, hoe gaan we dat nou voorkomen? Het antwoord is best simpel: door het hele proces zo te organiseren dat ze daadwerkelijk niet een fuik inzwemmen. Dat ze op elk moment op basis van correcte informatie een afweging kunnen maken. Daarbij moet je ermee rekening houden dat mensen die betrokken raken in zo’n langlopend proces, als nieuwe wethouder of net gekozen raadslid, een eigen achtergrond meenemen. De één heeft het licht al lang zien branden, een ander moet je de ins en outs vanaf de basis uitleggen. Telkens weer. Hoort er allemaal bij, dus niet mauwen, gewoon doen!”

“Gemeenteraden moeten op elk moment op basis van correcte informatie een afweging kunnen maken.

Portefeuillehoudersoverleg

“Op een gegeven moment hebben we het glasvezeldossier weggehaald bij het Algemeen Bestuur van de Regio. Dat hebben we vervolgens in handen gegeven van het portefeuillehoudersoverleg; dat is hiervoor speciaal in het leven geroepen. Het lijkt een detail, maar dit was een heel belangrijke stap in het hele proces van informeren, draagvlak creëren, afstemmen en besluiten. Ga maar na: doordat je met de portefeuillehouders spreekt, ben je in contact met de ambtelijke organisatie. En tegelijkertijd spreek je wethouders die verantwoording moeten afleggen aan hun gemeenteraad. Zo ben je constant in contact met iedereen die ertoe doet. En in mijn hoedanigheid van voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg informeer ik het Algemeen Bestuur van Regio Rivierenland.”

“Stel dat er een ton vrijgemaakt moet worden. Er ligt een goed onderbouwd plan onder en het portefeuillehoudersoverleg geeft er een klap op. Als voorzitter rapporteer ik dit aan het Algemeen

Bestuur. Vervolgens kunnen de bestuurders met een raadsinformatiebrief naar hun eigen gemeenteraad en leggen ze uit wat er nodig is en waarom. Nu kan het zijn dat een wethouder zegt, ik wil graag een aparte raadsinformatiebijeenkomst. Dan organiseren we die. Geen enkele vraag blijft onbeantwoord. En willen ze een folder? Of een apart memo? Dan doen we dat.”

“Ik vond het ook wel fijn om zelf bij die bijeenkomsten te zijn. Het is zó belangrijk om het goede verhaal te vertellen. Ik weet dat sommige mensen zeggen dat het zonder mij niet was gelukt, maar dat geloof ik niet. Het kerkhof ligt vol met onmisbare mensen. Het project had iemand nodig die bestuurlijk de weg weet, kennis heeft van de Gemeentewet en financieel goed is onderlegd. Ik was die persoon ik heb me met alle plezier voor dit doel laten gebruiken. Maar je denkt toch niet dat het was gelukt zonder de andere bestuursleden, de collega's in het portefeuillehoudersoverleg en de expertise en persoonlijke inzet van de projectteamleden?”

“Weet je, gemeenten en gemeentelijke organisaties bestaan bij de gratie van het feit dat mensen een samenleving vormen. Dat begint vrij willekeurig, net als dat de grenzen van een land er ‘zomaar’ zijn. En dan ben je ‘zomaar’ een lemma op Wikipedia; Zaltbommel, gemeente in de Bommelerwaard, provincie Gelderland, 30.000 inwoners. En die mensen willen iets. Ze betalen belasting om dingen voor elkaar te krijgen, variërend van veiligheid, openbare ruimte, verkeer, onderwijs en zorg. Ik heb me zestien jaar ingezet om dat voor elkaar te krijgen. Dat heb ik als een voorrecht ervaren.”

